

Környezetvédelem alapjai fogalmak

(Összeállította: Dr. Zákányi Balázs)

A hangnyomásszint: a zajmérő készülékbe épített „A” szűrővel mért hangnyomás

A szűrő: súlyozó szűrő, egy „hangszínszabályzó”, mely a mély hangokat elnyomja a hallószerv csillapításához hasonlóan

Abszolút nedvességtartalom: 1m levegőben levő vízpára grammokban kifejezett mennyisége

aerob: a szervesanyag lebontása oxigéndús környezetben

alternatív energiaforrások: a fosszilis energiaforrások kiváltására használhatók a megújuló energiaforrások és az atomenergia

anaerob: oxigén hiány

ásványvíz: a rétegvíz 1000mg/l oldott sótartalom felett ásványvíznek tekinthető

átmeneti tárolás: a veszélyes hulladék véges időre szülő, a környezetkárosodást megakadályozó elhelyezése az ártalmatlanítási vagy hasznosítási helyre való elszállításig

biogáz-előállítás: (rothasztás) savtermelő és metántermelő baktériumcsoporttal végzett anaerob biológiai hulladékkezelési eljárás, melynek célterméke a biogáz

biomassza: biológiai eredetű szerves anyag, melynek tömegét egy adott időpontban a szárazföldön és a vízben élő illetve nemrég elhalt növények, állatok és mikroorganizmusok testtömege és hulladékai alkotják. Ide sorolhatók a települések szerves hulladékai, valamint a szerves anyagot feldolgozó iparok termékei és hulladékai.

bioszféra: a földkéreg (litoszféra), a vizek (hidroszféra), a légkör (atmoszféra) azon része, amelyet az élő szervezetek benépesítenek, a legmagasabb fokú ökoszisztéma, a biotikus együttese

BOI: (biokémiai oxigénigény) az az oxigénmennyiség, amely a vízben lévő szerves anyagok aerob úton meghatározott idő alatt történő biokémiai lebontása során elfogy, mértékegysége mg/l

defláció:szélerózió, a szél felszínalakító hatása

depónia: szabályozott, rendezett, szigetelt hulladéklerakó, mely eleget tesz egészségügyi és környezetvédelmi követelményeknek

detergensek: a felületaktív, szintetikus úton előállított mosószerek. A talajvizet elszennyezve íz-, szaghatást, habzást okoznak és „vivőanyagként” elősegítik, fokozzák más veszélyesebb szennyezőanyagok terjedését

együttműködés elve: a tájékoztatás, információadás, konzultációs és kölcsönös segítségnyújtási kötelezettség

elővigyázatosság : a környezeti kockázatok mérsékléséhez, a környezet jövőbeni károsodásának megelőzéséhez vagy csökkentéséhez szükséges döntés és intézkedés

elsődleges szennyezők: a szennyező forrásból közvetlenül a környezetbe kerülő szennyező anyagok

emisszió, kibocsátás: a különböző típusú forrásokból időegység alatt kibocsátott szennyezőanyag mennyisége

emissziós norma, kibocsátási határérték: a szennyezőanyag-kibocsátás olyan – jogszabályban vagy hatósági határozatban meghatározott – mértéke, amely káros hatásai ellenére társadalmilag még elfogadható

energiaforrások: a fosszilis energiaforrások kiváltására használhatók a megújuló energiaforrások és az atomenergia

ex situ: a talaj kitermelésével és a kezelést követő visszajuttatásával végzett talajtisztítás

felületi források: un. diffúz források a szabadban végzett műveletek, berendezések, takaratlan tárolók, melyeknél a környezetbe kerülő anyag mennyiségére csak közvetett mérések és számítások útján lehet következtetni

fenntartható fejlődés elve : a környezet fejlesztése a természeti adottságaival és a természeti erőforrásokkal összhangban történjen

fosszilis energiahordozók: a korábbi geológiai élt szervezetekből alakultak ki. Fajtái: szén, kőolaj, földgáz.

frekvencia: (hangmagasság érzékelése) egy másodpercre eső rezgések száma

füst: kis méretű (0,1-0.3 um) szilárd részecskék összessége

globális környezeti ártalom: világméretű környezeti ártalom pl. ózonréteg elvékonyodása, biodiverzitás csökkenése, csapadék elsavasodása, stb.

halobitás: a víz ökológiai és biológiai szempontból legfontosabb szerves kémiai tulajdonságainak (összes sótartalom, pH, vezetőképesség, ionösszetétel) összességét jelenti.

helyettesítés elve: a kisebb környezeti veszéllyel járó megoldást kell választani

hőmérsékleti gradiens: a troposzférában 1km magasságkülönbségre –6.5 C hőmérséklet különbség jut. Ez a 6.5 C/ 1km-es érték az átlagos függőleges hőmérsékleti gradiens.

hulladék: az ember mindennapi élete és munkája, gazdasági tevékenysége során keletkező, a keletkezés helyén feleslegessé vált, ott közvetlenül fel nem használható különböző minőségű és halmazállapotú anyag, termék, tárgy, szennyezett föld

hulladék ártalmatlanítás: az a hulladékkezelési eljárás, amely a hulladék anyagi minőségének megváltoztatásával, ill. a hulladéknak a környezettől való elszigetelésével megakadályozza a környezetkárosítást

hulladék égetése: a hulladék megfelelően kialakított berendezésben, meghatározott technológiai rend és áramlási körülmények szerinti termikus kezelése

hulladékgazdálkodás: az elkerülhetetlenül keletkező hulladék megfelelő gyűjtése, hasznosítása, ártalmatlanítása

időjárás: a levegő pillanatnyi fizikai állapotainak sorozata

immisszió: légszennyezettség mértékét megadó mérőszám

in situ: a talaj kitermelése nélküli talajtisztító eljárások

karsztvíz: a mészkő és dolomithegységek repedéseibe beszivárgó víz oldja a kőzetet, így üregek, barlangok keletkeznek és kialakul egy összefüggő víztartó-vízvezető rendszer

kibocsátási határérték: a környezetnek vagy valamely elemének jogszabályban vagy hatósági határozatban meghatározott olyan mértékű terhelése, amely kizárja a környezetkárosítást

KOI: (kémiai oxigénigény) szerves szennyezettség mértékére használják, a vízminta kálium-permanganáttal vagy kálium-dikromáttal történő egyórás forralása során elhasználandó vegyszerrel egyenértékű oxigénfogyasztással jellemezzik

kólliter: azt a legkisebb vízmennyiséget jelenti, amelyből a kólibaktérium kitenyészthető

kóliszám: a 100 ml vízből kitenyészthető baktériumtelepek száma

komposztálás: a szervesanyagot tartalmazó hulladékok kezelésére alkalmas aerob biológiai hulladékkezelési eljárás, melynek során mikroorganizmusok enzimrendszerei a szerves anyagokat biológiai oxidáció útján lebontják, ennek eredményeképpen a talaj termőképességének növelésére hasznosítható humusz képződik

környezeti monitoring: a környezetben végbement változásokat megfigyelő, mérő, értékelő rendszer

környezethasználat: a természetes környezet alkotóelemeinek emberi célra való igénybevétele, illetőleg terhelésével járó hatósági engedélyhez kötött tevékenység

környezetszennyezés: a környezet valamely elemének a kibocsátási határértéket meghaladó terhelése

környezetterhelés: valamely anyag vagy energia környezetbe bocsátása

környezetvédelem: a természetes és mesterséges környezet védelme az ember által

okozott káros hatásokkal szemben. Célja a környezet veszélyeztetésének, károsításának, szennyezésének megelőzése, a kialakult károk mérséklése vagy megszüntetése, a károsító tevékenységet megelőző állapot helyreállítása.

másodlagos szennyezők: az elsődleges emisszió anyagaiból kémiai reakciókkal létrejövő szennyezők

másodnyersanyag: az az anyag, amely hulladékként keletkezik és más technológiákban mint nyersanyag közvetlenül vagy közvetve (átalakítást követően) felhasználható

megelőzés: a környezethasználat káros környezeti hatásai elkerülésének érdekében a leghatékonyabb megoldások alkalmazása a döntéshozatal legkorábbi szakaszától (ismert és várható hatások elleni előzetes fellépés)

megújuló energiaforrások: azok az energiahordozók, amelyek hasznosítása közben a forrás nem csökken, hanem újratermelődik, megújul, vagy mód van az adott területről ugyanolyan jellegű és mennyiségű energia kitermelésére. Legfontosabb megújuló energiaforrások: napenergia, szélenergia, vízenergia, biomassza, geotermikus energia.

melléktermék: az az anyag, amely a főtermék mellett keletkezik és keletkezési alakjában hasznosítható

nitrifikáció: az aerob baktériumok a fehérjék bomlásából keletkező ammóniát nitritté, majd nitráttá oxidálják

ózonréteg elvékonyodása: a környezetszennyezés következtében a levegőbe került freonok és halonok (kloro-fluoro-karbonok) a sztratoszférában roncsolják az ózonréteget, így csökken az ózonnak a Napból érkező biológiailag aktív UV-B sugárzást elnyelő képessége

öntisztulás: a vízben lévő mikroszervezetek biokémiai oxidációval a természetes, biológiai lebomlásra képes szervesanyagot vízzé, CO₂-vé és baktériummasszává alakítják.

A levegőben légköri ülepedéssel (száraz, nedves kihullással), kémiai átalakulással, diffúzióval történik meg az öntisztulás.

partiszűrésű víz: ivóvíz kivételi helyek céljára a folyók partja mentén fűrt kutak vize, amelyben a folyó oldaláról érkező szennyeződések az általában kavicsos réteg kitűnő szűrőhatása tartja távol

peszticidek: növényvédőszer (gyomirtók, gombaölők, rovarölő szerek), veszélyeztetik az ökológiai rendszerek dinamikus egyensúlyát, rontják önszabályozó képességét

pirolízis: (hőbontás) szerves anyagok hőbontása oxigénmentes környezetben, végterméke: energia hordozó, vegyipari nyersanyag

pontforrás: az a kémény, kürtő, amelyből a kibocsátott szennyezőanyag koncentrációja, vagy ennek meghatározásához szükséges alapadat egyértelműen meghatározható

ppm: (parts per million) térfogatarányban kifejezett koncentráció

$$ppm = \frac{\text{légszennyező anyag (cm}^3\text{)}}{\text{levegő (cm}^3\text{)}}$$

rekultiváció: az emberi beavatkozás miatt elpusztult természeti környezet tudatos helyreállítása

rétegvíz: két vízzáró réteg között elhelyezkedő víz, általában nyomás alatti víz

savas eső: a levegőszennyező anyagok közül elsősorban a kéndioxid és a nitrogénoxidok vízben való oldódása következtében keletkezik / erdőpusztulást okoz, károsítja a vízi életet és az épületeket

szaprobítás: a vízi ökoszisztéma szervesanyag lebontó képességét fejezi ki, a trofitással szemben hat. Jellemzésére a BOI, KOI használatos.

szikesedés: a feltalajig mozog a sótartalmú talajvíz, ott megnő a töménysége, majd a párolgás miatt kiválnak a sók: sós talaj jön létre

szmog: füstköd, a szilárd légszennyezők felületén a toxikus gázok feldúsulnak (szinergizmus) és kedvezőtlen légköri, meteorológiai körülmények következtében létrejött jelenség

talaj: a Föld legkülső szilárd burka, amely a növények termőhelyéül szolgál, alapvető tulajdonsága a termékenység

talajdegradáció: a talaj anyagforgalmának kedvezőtlen megváltozása természeti tényezők, vagy emberi beavatkozások következtében

talajszennyezés: emberi hatásokra bekövetkező minőségváltozás

talajvíz: az első vízzáró réteg feletti, a talaj pórusait összefüggően kitöltő víz, amely a víztartó porózus réteg hézagain keresztül közvetlenül érintkezhet a szabad levegővel és a felszín alá szivárgott csapadékkal

természeti erőforrások: a természetes környezet elemei közül az ásványvagyon, a talaj, a víz, a levegő, az élővilág és a megújuló energiaforrások

természetvédelem: az értelen természet védelme

tervszerűség: hosszútávú környezeti stratégia, környezetpolitika kidolgozása

TOC: (total organic carbon) az összes vízben lévő szervesanyag széntartalma

toxicitás: vízi életközösségek életműködését gátló, csökkentő, illetve megszüntető vízminőségi jellemzők összessége

transzmisszió: a kibocsátott szennyezőanyag légkörben (vízben, talajban) való tartózkodása, terjedése és átalakulása kevésbé veszélyes, vagy még veszélyesebb anyaggá

üvegházhatás: a Föld felszínéről visszasugárzó infravörös sugárzás egy részét a légkörben lévő gázok abszorbeálják, s ez az elnyelt energia tartja fenn bolygónk megszokott éghajlatát

üvegházhatású gázok: az infravörös (hosszúhullámu) sugárzást részben elnyelő gázok- vízgőz, széndioxid, metán, nitrogénoxidok, halogén tartalmú szénvegyületek(CFC) – melyek mennyiségének növekedése globális felmelegedést okoz

veszélyes hulladék: az a hulladék, amely, vagy amelynek bármely összetevője ill. átalakulási terméke a meghatározott veszélyességi jellemzők bármelyikével rendelkezik és a veszélyességi összetevője olyan koncentrációban van jelen, hogy ezáltal az élővilágra, emberi életre, egészségre stb. veszélyt jelent, ill. nem megfelelő tárolása és kezelése esetén károsító hatást fejt ki

víz fertőtlenítése: a kórokozó mikroorganizmusok elpusztítását szolgáló eljárás

vízerózió: a csapadékvíz talajpusztító tevékenysége, a termőréteg elmosása

vízkeménység: a vízben oldott kalcium és magnézium mennyiségét jelző szám, melynek mértékegysége a német keménységi fok $1nK=10mg\ CaO/l\ víz$

vonalas légszennyező források: a diffúz források egy csoportja. Ide tartoznak a közutak, vasutak, víziutak, és légifolyosók. Szennyező hatásukat a rajtuk áthaladó járművek száma és egyedi kibocsátása határozza meg

zaj: kellemetlen, zavaró hang- az egyén életfunkcióját, munkáját, pihenését zavarja

Jó tanulást kívánok és tegyenek meg mindent a lehetőségeikhez mérten a környezet védelmében!